

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова педагогічної комісії,
Рівненський державний
гуманітарний університет,
Оман ІВАНОВИЧ
«18» квітня 2024 р.

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 052 «ПОЛІТОЛОГІЯ»
для вступників на навчання для здобуття ступеня бакалавра
на основі НРК6, НРК7**

Схвалено вченою радою факультету історії, політології та міжнародних відносин
Протокол № 3 від «27» березня 2024 р.

Голова вченої ради
Факультету історії, політології та міжнародних відносин Валерій ШЕРЕТЮК

Схвалено навчально-методичною комісією факультету історії, політології та міжнародних
відносин
Протокол № 3 від «27» березня 2024 р.

Голова навчально-методичної комісії
педагогічного факультету Любов ГАЛУХА

Голова фахової атестаційної комісії Галина НЕВИННА

Розробники: Галина НЕВИННА
Людмила ВАЛЮХ
Олександр ПОСТЕЛЬЖУК

Рівне – 2024

Програма фахового випробування зі спеціальності 052 «Політологія» для вступників на навчання для здобуття ступеня бакалавра на основі НРК6, НРК7 / Г.Я.Невинна, Л.І.Валюх, О.П.Постельжук. Рівне : РДГУ, 2024. 12 с.

Розробники:

Невинна Г.Я., доцент, кандидат історичних наук, завідувач кафедри політичних наук РДГУ

Валюх Л. І., доцент, кандидат історичних наук кафедри політичних наук

Постельжук О.П., доцент, кандидат історичних наук кафедри політичних наук РДГУ

Рецензент:

Чернюк І. А., к.політ.н., доцент кафедри суспільних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування м. Рівне.

Програма визначає вимоги до рівня підготовки вступників, зміст основних освітніх компетенцій, критерії оцінки відповідей вступників, рекомендовані літературні джерела.

Розглянуто на засіданні кафедри політичних наук
(протокол №3 від 19 березня 2024 р.).

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024 р.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ	5
1 Політологія	5
1.1. Політика як соціальне явище	5
1.2. Політична влада	5
1.3. Політологія як наука про політику.	5
1.4. Історія світової політичної думки	5
1.5. Розвиток політичної думки в Україні: історія і сучасність	6
1.6. Політична система суспільства	6
1.7. Держава в політичній системі суспільства	6
1.8. Демократія	7
1.9. Політична свідомість і політична культура	7
1.10. Політичні еліти і політичне лідерство	7
1.11. Політичні партії, рухи та громадсько-політичні організації	8
1.12. Етнополітика	8
1.13. Міжнародні відносини і міжнародна політика	8
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ	9
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	10
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС	10

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета фахового випробування для вступників – перевірка рівня підготовки майбутніх політологів освітньо-кваліфікаційного рівня) молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра та для вступників, які не менше одного року здобувають ступінь бакалавра з інших спеціальностей.

Основні вимоги до підготовленості вступника:

- знання категоріального апарату політичної науки;
- знання політичної теорії, що є основою політичної науки й важливою складовою частиною їх професійної освіти;
- розуміння основних світових і вітчизняних політологічних шкіл, концепцій і напрямків;
- розуміння політичних відносин і політичних процесів;
- розуміння сенсу і основних напрямків розвитку світового політичного процесу, геополітичної ситуації, місця, ролі й статусу України в сучасному світі;
- навички політичної культури;
- вміння застосовувати політичні знання при аналізі політичних інститутів та процесів.

Завдання до фахового випробування розроблені таким чином, щоб врахувати різні рівні знань, умінь та навичок, засвоєних вступниками, перевірити їх підготовленість до майбутньої роботи за фахом.

Порядок проведення вступного випробування.

Вступне випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією Рівненського державного гуманітарного університету.

Допуск до вступного випробування вступників здійснюється за умови наявності аркуша результатів вступних випробувань та документа, що засвідчує особу (паспорт).

Фахове випробування проводиться в усній формі, що передбачає надання відповідей на питання екзаменаційних білетів. Вступник отримує тільки один комплект екзаменаційних завдань, заміна завдань не дозволяється. Екзаменаційні білети складаються відповідно до даної програми, друкуються на спеціальних бланках за встановленим зразком та затверджуються головою приймальної комісії Рівненського державного гуманітарного університету.

Під час фахового випробування вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань. Натомість вступнику не дозволяється користуватися сторонніми джерелами інформації (електронними, друкованими, рукописними) та порушувати процедуру проходження фахового випробування, що може бути причиною для відсторонення вступника від вступних випробувань.

Для письмового запису відповідей на екзаменаційні завдання використовуються аркуші усної відповіді відповідного зразка. Після внесення вступником відповіді до зазначеного аркушу він ставить під нею свій підпис, що підтверджується підписами голови та екзаменаторами фахової атестаційної комісії.

Порядок оцінювання відповідей вступників.

Оцінювання відповіді вступників на вступному випробуванні здійснюється членами фахової атестаційної комісії, призначеної згідно з наказом ректора.

Оцінка відповіді кожного вступника обговорюється колегіально всіма членами комісії, що були присутні при складанні вступного екзамену. Всі оцінки включаються у протокол засідання екзаменаційної комісії.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Політика як соціальне явище

Політика як суспільне явище та об'єкт дослідження. Сутність політики. Виникнення політики як галузі суспільної діяльності. Основні підходи до визначення політики.

Роль політики у житті суспільства, її функції. Основні підходи до розуміння функцій політики.

Структура політики. Рівні політики: глобальний, міжнародний, макрорівень (національний), мезорівень (регіональний) та мікрорівень (локальний).

Взаємодія політики із іншими сферами політичного життя: політика і економіка; політика і право; політика і наука; політика і культура; політика та екологія; політика і релігія; політика і освіта та ін.

Політична влада

Влада як суспільний феномен. Кратологія як наука про владу.

Види влади. Владні відносини. Сутність політичної влади. Функції політичної влади.

Основні концепції політичної влади: легітимістська, біхевіористська, психологічна, системна, структурно-функціональна, інституціональна, реляціоністська, телеологічна. Носії влади, суб'єкти і об'єкти влади.

Ресурси політичної влади. Класифікації ресурсів влади. Нові ресурси та технології політичної влади.

Принципи реалізації політичної влади.

Легітимність політичної влади. Поняття легітимності. Типи легітимності за М. Вебером, Д. Істоном, Т. Шабо. Виміри легітимності.

Співвідношення політичної і державної влади.

Політологія як наука про політику.

Інституалізація (становлення та розвиток) політології як науки та навчальної дисципліни.

Об'єкт, предмет та метод політичної науки. Методи політичної науки.

Структура політології. Основні напрямки досліджень політичної дійсності. Категорії і поняття науки про політику, їх специфіка.

Роль політичної науки у суспільстві. Функції політології.

Політологія в системі соціальних та гуманітарних наук. Політологія і право, історія, філософія, соціологія.

Формування і розвиток політології в сучасній Україні. Зростання ролі і значення науки про політику на сучасному етапі світового суспільного розвитку і політичного процесу незалежної України.

Історія світової політичної думки

Політичне життя суспільства – багатовікове соціальне явище. Політичні вчення Стародавнього Світу. Політичні вчення Стародавньої Греції про політику, право та державу. Платон про державу та політику. Політичні концепції Арістотеля про політику, державу і політичну справедливість. Політична думка і світоглядні ідеї Стародавнього Риму. Політико-правові погляди Ціцерона, Полібія. Політичні ідеї раннього християнства. Аврелій Августин.

Політична думка Середньовіччя. Фома Аквінський. Політична думка епохи Відродження – новий етап у розвитку політичної думки. Ніколло Макіавеллі. Жан Бодуен. Політичні ідеї діячів Реформації. М. Лютер. Ж. Кальвін.

Політична думка представників просвітництва. Англійське просвітництво: Т. Гобс, Дж. Локк. Французьке просвітництво: Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо. Нідерландське просвітництво: Г. Гроцій, Б. Спіноза.

Політична думка початку ХХ ст.: М. Вебер, В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс, А. Бентлі. Основні школи і течії сучасної зарубіжної політології. Біхевіористський напрямок у дослідженнях політики (Г. Лассуел, Дж. Кетлін та ін.). Системний аналіз влади (Т. Парсонс, Д. Істон, Р. Даль та ін.). Політична соціологія: (М. Кроз'є, М. Дюверже, С. Ліпсет, Р. Арон). теорія соціально-політичних конфліктів (П. Блау, К. Боулдінг, Р. Дарендорф). компаривістика як метод аналізу різномірних політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Хантінгтон).

Розвиток політичної думки в Україні: історія і сучасність

Буття українського народу і формування перших політичних уявлень. Політична думка Київської Русі. Морально-правові та релігійні уявлення про суспільство. «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Руська правда» Ярослава Мудрого, «Повість минулих літ» літописця Нестора і «Повчання» В. Мономаха.

Ідеї політичного і національного відродження України (І. Вишенський, П. Могила),. Проблема конституційно-державного устрою в творчості українських мислителів козацько-гетьманської доби (Ст. Оріховський-Роксолан, С. Яворський, Ф. Прокопович, П. Орлик).

Політична думка України ХІХ – початку ХХ ст. Кирило-Мефодіївське Братство про державно-політичний лад. Проблеми демократії, держави і політичних відносин в соціально-політичній думці України другої половини ХІХ ст. (М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський). Проблеми національного відродження і державності (В. Липинський, Д. Донцов, М. Хвильовий, В. Винниченко).

Політичні ідеї українських дисидентів. І. Дзюба, В. Чорновіл, І. Мороз.

Обґрунтування новітньої української державності: «Декларація про державний суверенітет України», «Акт про державну самостійність України», «Конституція України» 1996 року.

Політична система суспільства

Поняття політичної системи, її основні компоненти. Поняття „політичний інститут”. Види і специфіка політичних інститутів. Функції політичних інститутів.

Генеза і варіанти інтерпретації політичної системи Д. Істона і Г. Алмонда. Структура політичної системи. Функції політичної системи та тенденції її розвитку.

Загальні підходи та характеристики типологій політичних систем.

Формаційні політичні системи: рабовласницька, феодальна, капіталістична, соціалістична, перехідна або трансформаційна.

Режимні політичні системи. Поняття політичного режиму: його сутність та основні компоненти. Основні типи політичних режимів сучасності: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Динаміка політичних режимів. Трансформація політичних режимів у посткомуністичних суспільствах.

Модельні політичні системи: командна, змагальна, соціопримирлива.

Партійні політичні системи: однопартійні, півторапартійні, двопартійні, двох з половиною партійні системи, багатопартійні.

Виборчі політичні системи: мажоритарна, пропорційна, змішана, консенсусна.

Інтеграційні (цивілізаційні) політичні системи. Основні риси цивілізаційного підходу. Типологія американського соціолога Д. Белла. Теорія американського економіста, соціолога, політичного діяча Уолта Уїтмена Ростоу. Політична концепція американського мислителя-футуролога Олвіна Тоффлера.

Особливості формування політичної системи в Україні. Конституція України про політичну систему.

Держава в політичній системі суспільства

Держава як політичний інститут. Визначення держави. Основні ознаки, риси та функції держави; головні напрями її діяльності. Теорії виникнення держави: патріархальна теорія, теорія суспільного договору, теорія підкорення, психологічна теорія, марксистська теорія.

Суверенітет держави. Співвідношення суверенітету держави із суверенітетом народу і суверенітетом нації.

Форми державного правління. Абсолютна монархія, конституційна монархія, дуалістична монархія. Республіки: президентська, парламентська, змішана.

Форми державного устрою. Унітарні, федеративні та конфедеративні держави.

Державна влада й органи управління державою. Принцип розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Система стримувань і противаг.

Типи держави: правова, соціальна, демократична.

Конституція – головний закон держави. Правова держава і громадянське суспільство.

Система державної влади в Україні.

Демократія

Поняття демократії. Демократична організація суспільства. Соціальна цінність демократії.

Основні елементи демократії. Типи демократії: безпосередня і представницька.

Сучасні теорії демократії: плюралістична, елітарна, ліберальна, партисипаторна.

Проблеми та недоліки розвитку сучасної демократії, необхідність посилення її соціальної ефективності.

Поняття прав людини, їх місце в системі демократичних цінностей. Типологія прав людини.

Основні нормативно-правові акти, що закріплюють права людини. Захист прав людини в Україні.

Проблеми формування демократичної системи влади в Україні. Політичні партії та громадські організації в розбудові та розвитку демократичного суспільства, побудови соціальної правової держави.

Політична свідомість і політична культура

Проблема «людина – політика» в історії політичної думки.

Політична свідомість: рівні політичної свідомості; типи політичної свідомості. Суспільна думка як стан суспільної свідомості.

Політична культура: рівні політичної культури; типи політичних культур. Шляхи формування політичної культури. Професійна та непрофесійна форми політичної культури.

Проблеми розвитку глобальної політичної культури.

Політична соціалізація як процес формування індивідуальної політичної культури. Основні етапи політичної соціалізації, їх характеристика. Агенти соціалізації.

Соціально-політична активність. Політична участь. Типологія участі. Конвенціональна і неконвенціональна участь. Політичне відчуження. Абсентеїзм.

Політичні еліти і політичне лідерство

Сутність політичного елітизму та генеза цього поняття. Класичні теорії еліт (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс, Ч. Мілс). Сучасні концепції еліт: макіавеллістська школа, ціннісні теорії, функціональні теорії еліт, ліволіберальні концепції еліт, теорії демократичного елітизму.

Політична еліта в системі політичної влади. Володарююча еліта за Ч. Мілсом: політична, воєнна та економічна еліти. Політична еліта і правлячий клас. Політична еліта та інтелектуальний клас. Політична еліта та медіа клас, медіа еліта. Шляхи формування політичних еліт.

Політична еліта України: особливості формування, складнощі та шляхи становлення сучасної еліти.

Поняття лідерства. Лідерство як соціальний феномен. Політичне лідерство і влада.

Основні концепції політичного лідерства: теорія рис, ситуаційна теорія конституюєнтів, психологічна концепція, інтерактивний аналіз.

Класифікація, функції та тенденції розвитку політичного лідерства. Культ особи. Імідж політичного лідера і його складові.

Політичне лідерство в Україні. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні. Проблеми формування політичних лідерів в Україні.

Політичні партії, рухи та громадсько-політичні організації

Соціальна природа виникнення громадських об'єднань. Політичні об'єднання. Сутність понять «громадсько-політична організація», «рух», «партія», «політична партія».

Поняття політичної партії. Причини їх виникнення та основні етапи розвитку.

Партії як інститут політичної системи та громадянського суспільства. Функції партій в суспільстві. Соціальна база, склад, політична платформа, ідеологічна орієнтація партій.

Виникнення і розвиток громадсько-політичних організацій, рухів. Причини їх виникнення та основні етапи розвитку. Соціальна база політичних партій. Типи партій. Ідеологічна орієнтація партій.

Поняття партійної системи. Типологія партійних систем.

Етапи становлення та розвитку суспільно-політичних рухів. Підходи до класифікації суспільно-політичних рухів. Функції партій і рухів у суспільстві

Партійна система України. Проблеми й етапи становлення багатопартійності в незалежній Україні. Основні сучасні українські партії.

Громадські організації як інститут політичної системи та громадянського суспільства. Типологія громадських організацій. Технології громадської політики та менеджменту громадських організацій. Роль громадських організацій в процесах демократизації суспільства.

Етнополітика

Етнос та нація, їх визначення в політології. Поняття етнополітики.

Типи національних відносин. Національне питання. Національне самовизначення.

Націоналізм як принцип політичного самовизначення нації. Націоналізм і демократія.

Конфлікти і кризи в національних відносинах, шляхи їх подолання. Національне питання в сучасній Україні.

Мовна ситуація та мовна політика як елементи етнополітики. Проблеми мовної політики у світі та Україні.

Міжнародні відносини і міжнародна політика

Поняття міжнародних відносин та міжнародної політики.

Суть і основні концепції зовнішньої політики.

Принципи міжнародних відносин. Політична стабільність, конфлікти та війни.

Тенденції сучасного світового розвитку. Політика і глобальні проблеми сучасності.

Міжнародні організації, їх типології.

Сутність міжнародної безпеки. Вплив глобалізації світового розвитку на міжнародну безпеку.

Національні інтереси і проблеми національної безпеки України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

Загальні критерії оцінювання

Рівень професійної компетентності вступників оцінюється за 200–бальною шкалою. Виділені такі рівні компетентності.

I рівень – початковий. Відповіді вступника на теоретичні питання елементарні, фрагментарні, зумовлюються початковими уявленнями про сутність політичних категорій.

II рівень – середній. Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, володіє елементарними вміннями здійснювати евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.

III рівень – достатній. Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.

IV рівень – високий. Передбачає знання різних аспектів політичної науки, ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно аналізувати різноманітні політичні ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

**Таблиця відповідності
рівнів компетентності значенням 200–бальної шкали оцінювання відповідей
вступників під час фахового випробування**

Рівень компетентності	Шкала оцінювання	Національна шкала оцінювання
Початковий відповіді вступника невірні, фрагментарні, демонструють нерозуміння програмового матеріалу в цілому	0–99	незадовільно
Середній відповіді вступника визначаються розумінням окремих аспектів питань програмного матеріалу, але характеризується поверховістю та фрагментарністю, при цьому допускаються окремі неточності у висловленні думки	100–149	задовільно
Достатній відповіді вступника визначаються правильним і глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу, але при цьому допускаються окремі неточності непринципового характеру	150–179	добре
Високий відповіді вступника визначаються глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу.	180–200	відмінно

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Глобалізація та глобальні проблеми сучасності : наук.-доп. бібліогр. покажчик / уклад.: І.О.Железняк, В.В.Косенко. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. 354 с.
2. Зінченко В.В. Глобалізація і глобалістика : навч. посіб. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 428 с.
3. Історія політичної думки : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н.М.Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2017. Т.2.: ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
5. Політологія : конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання / Н.М.Семке, І.М.Доля. Харків : НТУ «ХП», 2017. 156 с.
6. Політологія : навч. посіб. Вид. 3-е, доп. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 224 с.
7. Політологія : навч.-метод. посіб. / уклад.: Л.М.Мельник, І.А.Дужа. Біла Церква, 2019. 426 с.
8. Політологія : навч.-метод. посіб. (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В.С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 540 с.
9. Політологія : підручн. для студентів вищ. навч. закл. / за ред. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. Київ : Академія, 2010. 567 с.
10. Політологія : підручник / уклад.: М.П.Требін, Л.М.Герасіна, І.О.Поліщук та ін. Харків : Право, 2013. 416 с.
11. Політологія : посібник / уклад. Н.М. Демиденко. Суми, 2022. 318 с.

Додаткова

1. Арістотель Політика. Київ : Основи. 2003. 36 с.
2. Арон Р. Мир і війна між націями. Київ : Юніверс, 2000. 686 с.
3. Бжезінський Збігнев. Велика шахівниця. Львів-Ів.Франківськ, 2000. 236 с.
4. Політологія : навч. посіб. / уклад.: Г.П.Щедрова, Ф.В.Барановський, О.В.Карчевська. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. 304 с.
5. Політологія : навч.-метод. посіб. / упоряд.: В.В.Березовський, О.О.Бакуменко, О.Ю.Кашаба Харків : УПА, 2010. 218 с.
6. Політологія : сучасні терміни і поняття : короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / уклад. В.М.Піча; Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 516 с.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
- 3.Бібліотека «Ізборник» — Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації <http://litopys.org.ua/index.html>
4. Сайт конституцій країн світу http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/consts2l.htm
5. Сайт національних парламентів <http://www.ipu.org/english/parlweb.htm>
7. Асоціація навчання в галузі прав людини <http://www.hrea.org>
8. Human Rights Education www.humanrightseducation.info

9. Сайт «Электоральная география»: <http://www.electoralgeography.com/new/ru/>
10. Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії України
<http://www.cvk.gov.ua/>
11. Вісник Центральної виборчої комісії України <http://www.cvk.gov.ua/visnyk/>
12. Сайт Комітету виборців України <http://www.cvu.org.ua/>
14. Democracy International. <http://www.europeanCreferendum.org>
15. Direct Democracy. Research Centre on Direct Democracy. <http://c2d.unige.ch>
16. The Electoral Knowledge Network. <http://aceproject.org>
17. The Initiative and Referendum Institute Europe. <http://www.iriCeurope.org>

